

I.

Despre Decimus Fabius Ferox, despre primele luni petrecute de veteran în Tomis și câte ceva despre anii trăiți în urbe de arhitectul Eucrates

Decimus Fabius Ferox, pe care vechii camarazi încă își mai aminteau să-l indice, tot șoptit, prin somn, cu supranumele Rapax, împlinise, la venirea în Tomis, patruzeci și trei de ani. Ceea ce îl trecea în rândul bătrânilor.

Fost mare centurion, în perioada din urmă lucrase nu prea fericit cu Lillon, Lillon cel cu o mie de ochi, două mii de urechi și o duzină de spioni. Vreo doi ani, pe linia Istrului. A Istrului de Jos. Și alți vreo doi ani, înainte, fusese într-un avanpost din Defileu, spre apus, cu fratele lui Dura înțeleptul, tatăl stegarului Brasus. Asta contase cel mai mult în decizia neașteptată a mai-marelui. Pentru că, în locul atestatului de veteran, binemeritat și mult așteptat, primise de la legatul Tullius Severus o ultimă misiune, ascunsă sub alta, și plecase la malul Pontului Euxin. Că era bărbat de trecut în rândul bătrânilor o argumenta și faptul că, înainte de a ajunge la Tomis, devenise obsedat de misiunea lui ascunsă. Sau de ambele.

Legatul Tullius Severus făcuse, probabil, doar jocul altora, mai mari, însă îl făcuse conștient și cu o perfidie de politician. Ca să-l trimită la noul post, invocase de față cu martori vârsta și experiența ofițerului și, confidențial, crizele lui cu delir, sfătuindu-l să accepte bucuros șansa unică de a aștepta patenta acolo, în mijlocul grecilor și geților, unde acele crize puteau fi ascunse mai bine.

În actul prin care îl muta la Tomis, legatul îi lauda calitățile și îi arăta perspectiva unei bătrâneți senine. În scrisoarea neoficială îi amintea recompensele pentru participarea discretă la grijile oamenilor importanți. La sfârșit, pusese câteva cuvinte care ardeau, cum că frumoasa Hortensia Grata îi urează cele bune în noul lui post de incomensurabilă importanță și îl acoperă deocamdată cu promisiuni. Era suficient; cu nobila femeie, Ferox avusese o întrevvedere în anticamera legatului, și atunci se perfectaseră toate cele ultrasecrete. Scrisoarea fusese adusă, prin codri, peste câmpurile cele negre și printre stânci, de rutinatul mesager Aurelianus, în seara primei zile de după Lemuria. Așa susținea bătrânul Cornelius, consultându-și calendarul scrijelit pe lemn, una dintre puținele legături cu Roma pe care le aveau ei, cei din punctul de observare înfipt în partea aceea a lumii.

În ziua dinaintea plecării, Fabius Ferox a trecut fluviul și l-a întâlnit, pe platoul dintre țăncurile albe, pe înțeleptul Dura, lângă care a rămas, să-l asculte, timp suficient.

În dimineața următoare, însoțit de getul Dasio, fiu de prinț fugar, vorbitor de opt limbi și patru dialecte, intrat în serviciul lui încă din perioada pubertății, și de soldatul bătrân Cornelius, Fabius Ferox, zis Rapax, lua calea spre est, pe linia Istrului.

A doua zi, pe la amiază, părăsea la Primul Cot malul marelui fluviu, alegea din necesitate un drum negustoresc, tot spre est, și înnopta la noua stație, la veneticul Casio. În ziua următoare intra pe vechiul drum litoral, trecea de Callatis și începea să se apropie decisiv, cum spunea el, de Tomis, pe la sud. În sfârșit, abia în cea de a treia zi a ajuns la destinație, însă nu oricum. În micul sat de plugari din valea aceea adâncă i s-a spus că o ploaie rapidă ca de vară surpase o parte însemnată din drum și răscolise potecile strâns ocolitoare. Călăreții au fost obligați să se abată și mai mult, spre vest și nord, ajungând întâi pe drumul care lega Tomisul de Istru și de Axiopolis. Cum și pe acolo ploaia făcuse ravagii, s-a impus un nou ocol, tot spre nord, înconjurând câteva coline, până pe o vale ce se scurgea spre țarm. Au părăsit-o și pe aceea ca să urce, la dreapta, dealul ce le stătea împotriva. De pe creștetul aceluia deal au întâlnit marea în două orizonturi, din nou stepa vălurită, frământată ca de titani, în care, vorba bătrânului Cornelius, numai de arcul barbar nu te poți ascunde, și, desigur, promontoriul tomitan. Destinația.

Se părea că au văzut și urbea, numai că nimic din ceea ce putea înfățișa, în mod firesc, o urbe, mică, mare, nu se

arăta. Nici incintă, nici creste ale caselor mai înalte, nici far, nici construcții și nici sălașe extramurale. Sau, de fapt, se arătau toate acestea, însă mai mult bănuindu-se. Precum vechile, străvechile ruine ascunse sub o coajă de pământ și iarbă. Nu albind în lumina încă puternică a soarelui trecut spre apus, ci întunecate și fără ce detalii ar fi fost normal să arate chiar de la distanța aceea. Ca și cum cetatea, cu totul, cu incinta și turnul porții, cu acoperișurile scunde sau înalte, cu farul, cu instalațiile portului, cele mici, chiar cu sălașele extramurale, totul, totul era acoperit de o mantie verde-albastră-negrie cu reflexe vagi multicolore. Că se aflau înaintea unei așezări vii, au știut-o și pentru că au văzut câțiva oameni, unul acolo, altul dincolo și tot așa, mișcându-se pe dinaintea incintei, pe acoperișuri și pe străzi, apoi fufioare de fum care se ridicau drept dintre clădiri. Au văzut pietrele necropolei, rămase albe, albe și aproape fosforescente, și încă doi, trei oameni mai departe, trebăluind la un foc mare, plus o căruță care trecea pe linia malului înalt de la nord.

Călătorii s-au apropiat și au înțeles destul de rapid ceea ce nu aveau să mai uite, ceea ce bătrânul soldat a luat-o ca semn al supărării zeilor, poate al supărării lui Poseidon, iar Dasio, nedeclarat, ca semn de întâmpinare pentru ei, pentru misiunea lor.

Mantia era una făcută din fluturi cu aripi mari cât să acopere o jumătate de palmă, negri, alburii, puțin, și verzi

și albaștri. S-a spus că, în zori, un nor și încă unul și încă, nori alcătuiți din asemenea creaturi, venind de nicăieri, închiseseră cerul și apoi coborâseră peste urbe. Pe acoperișuri, pe străzi și în piețe, pretutindeni. Iar dacă valul al cincilea și al șaselea și al șaptelea nu au mai găsit alte locuri, pentru că fluturii nu se încălecau, orice-ar fi fost, întârziții s-au agățat pe pereți, pe coloane și pe statui și pe te miri ce, pe plăcile din marmură cu înscris și pe stâlpi și pe catargele navelor din port și pe tot. Se lipiseră chiar de pomeții de bronz ai oglinzilor de la far. Fluturii aveau să moară imediat mai apoi și rămâneau țepeni și cu aripile desfăcute. De la ei, probabil, aerul se înmiresmase cu un parfum subțire, amestecat din iz de cimbru și de leandri. Încă uluiți de întâmplare, oamenii se apucaseră să curețe. Și era o trudă nesuferită, cumplită, cu toate că insectele nu lăsaseră mizerii și apoi, murind, se transformaseră în mumii vechi, oarecum ușor de adunat. Îi adunau, îi strângeau în saci și începuseră să îi dea focului. Fumul mirosea tot a cimbru și a leandri. Lucrătorii se plâneau că văd înaintea ochilor numai fluturi, norii de fluturi și mantia de fluturi, crâmpeiele ei, detaliile ei, ba chiar și fluturi luați câte unul, doar că mai mari decât erau. Cei ai Consiliului se plâneau de aceleași vedenii. Iar Dasio, fiul de prinț, după niște zile, a început să creadă că vede aceiași nori, aceași mantie, aceleași detalii și câte un fluture, numai că portocaliu cu violet. Și toți au rămas cu iluzia că brizele,

atât cea de zi, cât și cea de seară, poartă mireasma subțire, amestecată din izul de cimbru și de leandri, ceea ce se adăuga straniului întâmplării și chiar avea să aducă, mai târziu, niște ofrande la temple.

Veteranul li se prezentase lui Hermophilos și Consiliului. Tot atunci i s-au prezentat Bitus, tracul odris care conducea garnizoana, și Phinion, instructorul milițiilor. În compania acestora, după ce și-a amânat prânzul și odihna la care i-a trimis, însă, de îndată, pe Dasio și pe Cornelius, Rapax și-a făcut prima inspecție în Tomis. Potrivit de lungă și de amănunțită. A ajuns la fiecare obiectiv important. Încă o dată la poartă, la zidurile care apărau dinspre uscat, apoi la poartă, la micul comandament al garnizoanei, la amenajările defensive de pe malurile promontoriului și în port, circuitul incluzând, în bucle scurte, agora, piațetele și clădirile de însemnătate. Între acestea: a doua casă a romanului Antoninus, receptorul sau contabilul. Antoninus, cel pe jumătate grec, cumpărase construcția de la Philocles, o adaptase, iar acum o pusese la dispoziția prizonierului. Acolo, Rapax s-a oprit, a privit surâzând santinela din poartă, a întrebat despre prizonier și i s-a răspuns pe tonul cel mai firesc, chiar puțin contrariat, că acela scrie.

După-amiază, Rapax intra în casa văduvei Demetria, bătrâna ca o manie, unde cei doi subalterni instalaseră sediul. Mai apoi, el ajungea la Ariton, vigiul în versiune tomitană, pe care boala agravantă îl făcea tot mai rău, deci tot mai

știutor. Ariton i-a oferit și două încăperi de la etajul casei căpitanului Aristomachos, vecinul lui Antoninus. Acolo, veteranul ajungea peste puțin și acolo, în punctul de veghe, rămâneau pentru primul schimb, o jumătate de zi și o noapte, soldatul Cornelius și Dasio.

Seara, în locanta Aureliei Scroafa, Rapax punea cap la cap niște lucruri și înnodea altele împreună cu Bitus, cu Phinion și cu adjunctul șefului gărzii macedonene a prizonierului, adjunct al cărui nume nu era de ținut minte, la fel ca numele șefului său cel prea trufaș. Pe la a treia cupă de vin, când începea să afle și amănunte cu privire la pedanteriile poetului căruia Ariton îi spunea exilatul iar Bitus, prizonierul, Rapax și-a spus că e destul pentru prima întrevedere și a acceptat să viziteze partea mai discretă de la etajul stabilimentului, însoțit de matroană, așa, ca de bun venit.

În toiul nopții, veteranul închidea primul său rond solitar, iar doua zi inspecta a doua oară fortificațiile, trecea în revistă efectivul garnizoanei, inspecta amănunțit, pe dinafară, a doua casă a lui Antoninus și înconjura pe sub maluri promontoriul pe care se ridicase urbea.

La amiază revenea în locanda Aureliei, deși pentru prânz fusese invitat și de Hermophilos, și de Kyronas agoranomul, iar după repausul pe care începuse să și-l permită de la plecarea din legiune s-a apucat să redacteze raportul preliminar, dictându-i-l lui Dasio. De fapt, a

dictat numai observațiile și câteva măsuri ce era obligatoriu să se ia cât mai urgent.

Înainte de înserare, a urcat din nou în camerele intime ale Aureliei, lăsându-l din nou pe Dasio să ajungă singur la gazdă și la punctul de veghe, iar în zori intra din nou în clădirea Consiliului. Consiliul, de data asta, se întrunise în efectiv aproape complet. Pentru dezbaterea problemei jumătății de teatru care rămăsese pe malul nordic, mal scotocit de mare, pentru problemele acoperișului vechiului gimnaziu, pentru grâu și pentru altele asemenea. Bineînțeles, chestiunea trimisului roman, chestiunea cetății, pusă de acela, a fost rapid luată în vedere, însă concluzia s-a amânat ca de la sine. În schimb, lui Rapax i s-a promis că se vor lua câteva măsuri de ameliorare a unor probleme urgente. I s-a și explicat. Problemele urgente, acum, înseamnă probleme care se pot rezolva cu banii disponibili.

Înfuriat de întâmplare, Rapax s-a dus pentru prânz la tractirul lui Agathandros, împreună cu Dasio. Acolo a putut blestema aproape cu toată gura spiritul cupid al grecilor, în general, și, în special, al grecilor de acolo, înfrățit cu ignoranța. Ignoranța în ale noii politici, în general, și în ale politicii de forță, în special. Și a afirmat a mia oară ceea ce Dasio auzea în premieră, anume că este obligatoriu ca romanii să dea la o parte spoiala asta elenă, colorată, obosită și ineficientă, să îi trimită la plug și pe soldații odrisi, ehei, dacă

aceștia au uitat să are, să reînvețe, iar adevărații militari să înceapă să se ocupe de drumuri, de incinte și de fortificațiile din teritoriu, adică de barbari și de barbarii de peste Istru, adică de dacii, de geții puși mai tot timpul pe război, și de sarmați.

Seara, Bitus i-a adus al doilea ajutor, cam de-o vârstă cu Dasio și de același sânge sau pe aproape. Dada. Dada apucase să treacă prin câteva săptămâni de instrucție în miliții și conta că era un gigant de-o măsură cu Bitus, cam greu de cap, însă cu ochi neprefăcuți. Dada știa destule din urbe, era puternic, curajos și săritor. Rapax l-a trimis cu Dasio la Demetria, apoi la cămăruțele de la etajul casei căpitanului cel mai mereu absent, să se ocupe de chiar ultimele detalii ale instalării postului.

Înainte de asta, veteranului i s-a prezentat singur cel care își zicea poet și retor, numit în fel și chip de ceilalți, un închircit urât care își strigase neașteptat de puternic și de gros numele: Fortunatus. Fortunatus a ținut să-i spună despre poemele lui, despre o văduvă tânără și singură și despre cele mai bune fete din lupanar. A fugit de frica patrului de milițieni cu straie răscusute, care intrase în local.

Veteranul a mai auzit și o parte din versiunea proprie a patronului Agathandros despre exilat; Bitus l-a scos din asta, reproșându-i familiar că dă atenție vicioșilor notorii. Însă fără a comenta gusturile superiorului, cele legate de localuri.